

Oslo kommune
Barne- og familieetaten
Seksjon for byomfattende oppgaver

Veileder for rekruttering og godkjenning av slektsfosterhjem

Oslo 9. mars 2016

Rekruttering og godkjenning av slektsfosterhjem

Innledning

Når barn må flytte i fosterhjem, skal barneverntjenesten alltid undersøke om det er noen i barnets slekt eller nære nettverk som kan være fosterhjem for barnet (54 i forskrift om fosterhjem 2004).

Forskning (*Backe-Hansen 2010, Holtan 2002*) viser at det er noen fordeler ved slektsplasseringer, for eksempel er de mer stabile enn andre fosterhjems plasseringer. Andre forhold ved slektsplasseringer kan være mer utfordrende, som for eksempel endringer i relasjonene mellom slektninger som en følge av plasseringen. De særlige forholdene ved slektsplasseringer er det viktig at barneverntjenesten undersøker før en eventuell godkjenning av hjemmet.

Slektsfosterhjem skal vurderes på samme måte og etter samme kriterier som nøytrale fosterhjem. Likevel viser det seg at barneverntjenesten ikke alltid er like grundige ved godkjenning av disse fosterhjemmene. Forskning viser også at fosterforeldre fra slekten i mindre grad enn andre fosterforeldre føler seg møtt på en respektfull måte og de opplever heller ikke at de får tilstrekkelig informasjon om barnets sak (*Backe-Hansen 2010*).

Godkjenningsprosessen kan i tillegg til å kartlegge om familien er egnet til å være fosterhjem, også brukes til å legge grunnlaget for et samarbeid mellom barneverntjenesten og fosterforeldrene, ved at forventninger og samarbeidsmåter avklares. Dette kan være særlig viktig i forhold til slektsfosterhjem på grunn av den forandringen som foregår i relasjonene mellom slektningene når de som skal være fosterhjem skal være oppdragstaker for og ha et samarbeid med barneverntjenesten.

Mange av de særlige forholdene som oppstår i slektsplasseringer er også relevante når det gjelder plasseringer i familiens øvrige nettverk. Denne veilederen kan derfor også benyttes når det skal foretas vurdering av aktuelle fosterhjem i barnets nære nettverk utenom slekten.

Om bruken av veilederen

Denne veilederen er ment som en hjelp for barneverntjenesten i bydelene i Oslo til å heve kvaliteten på arbeidet med å rekruttere og godkjenne slektsfosterhjem. Veilederen er et supplement til faglig verktøy som brukes i godkjenning av andre typer fosterhjem, og tar for seg de forholdene som er særegne for slektsfosterhjem. Ved å heve kvaliteten på rekrutterings- og godkjenningsarbeidet, kan det bidra til at det legges et godt grunnlag for samarbeid etter en eventuell plassering.

Veilederen består av to deler, der den første delen inneholder en beskrivelse av selve rekrutterings- og godkjenningsprosessen, hva barneverntjenesten må gjøre og hvilke vurderinger som må gjøres. Den andre delen består av 4 sjekklister med viktige temaer for samtalene med barn, foreldre og aktuelle slektsfosterhjem.

Veilederen har vært utprøvd i barneverntjenesten i Oslo kommune i perioden mars 2015-mars 2016.

Del 1

Rekruttering av slektsfosterhjem

Barneverntjenesten skal ha en aktiv og åpen holdning til å undersøke om det finnes aktuelle fosterhjem i slekten, dvs. både undersøke forslag fra familien og ta et selvstendig initiativ til å sjekke ut selv.

Før rekrutteringsprosessen starter, skal barneverntjenesten konkretisere barnets behov. Er det søsken som skal flytte i fosterhjem, bør det i forkant av henvendelse til slekten være gjort en grundig vurdering av hvorvidt barna skal bo sammen.

Barneverntjenesten skal kartlegge barnets slekt på begge foreldrenes sider, uavhengig av foreldreansvar. Aktuelle metoder for kartlegging:

- Samtaler og nettverkskartlegging i samarbeid med foreldre og/eller barn.
- Familieråd og nettverksmøter.

Dersom foreldrene og/eller barnet er negative til en slektplassering, men barneverntjenesten har et aktuelt slektsfosterhjem, må barneverntjenesten gjøre en vurdering av hva som er barnets beste og om det er mulig å motivere foreldrene og barnet til å forandre mening.

Dersom det etter kartleggingen eller på andre måter kommer frem forslag om aktuelle fosterfamilier i slekten, kontakter barneverntjenesten disse for en samtale. Hensikten med den første samtalen skal være å finne ut om det er hindringer for å gå videre med en godkjenningssprosess. Den første samtalen bør foregå ved at barneverntjenesten og de potensielle fosterforeldrene har et møte.

Dersom det på grunn av lange avstander ikke lar seg gjøre at de møtes, kan samtalen tas på telefon.

I første kontakt med de potensielle fosterforeldrene skal barneverntjenesten gi generell informasjon om hva det innebærer å være slektsfosterhjem samt gjøre en kort kartlegging av familien. Bruk Sjekkliste 1 (Informasjonspunkter) og Sjekkliste 2 (Kartleggingsområder) som utgangspunkt for den første kontakten med den aktuelle fosterfamilien. På bakgrunn av de opplysningene som fremkommer i denne samtalen, skal barneverntjenesten ta stilling til om det er aktuelt å gå videre med familien til en grundigere godkjenningssprosess.

De generelle kravene i forskrift om fosterhjem (2004), kan i noen grad fravikes, dersom det er andre forhold som veier tyngre. Dette må det gjøres en vurdering på i hvert enkelt tilfelle.

Dersom dette hjemmet allerede etter første samtale ikke er aktuelt som fosterhjem, skal arbeidet som er gjort dokumenteres. Dersom det er barneverntjenestens beslutning at fosterhjemmet ikke skal brukes, skal dette dokumenteres i barnets sak.

Godkjenning av slektsfosterhjem

Dersom barneverntjenesten etter den første rekrutteringssamtalen vurderer at familien er aktuell som slektsfosterhjem, skal barneverntjenesten foreta en grundigere kartlegging og gå i nærmere dialog med den aktuelle familien for å kunne vurdere om de skal godkjennes som fosterhjem for barnet.

Dersom barneverntjenesten får informasjon om et barn som allerede bor hos slektninger og det er aktuelt å godkjenne de som fosterforeldre for barnet, skal de vurderes på samme måte som ved andre plasseringer der godkjenningen av fosterhjemmet blir gjort før plassering.

Godkjenningsprosessen bør, i tillegg til rekrutteringssamtalen, bestå av minst to samtaler med fosterforeldrene og én samtale med den aktuelle fosterfamiliens barn. Det bør være tilstrekkelig med tid mellom samtalene, slik at både det aktuelle slektsfosterhjemmet og barneverntjenesten får mulighet til å reflektere over temaene som blir tatt opp. Barneverntjenesten skal innhente rapporter fra eventuelle tidligere gjennomførte godkjenningsprosesser utført av barneverntjenesten i fosterfamiliens hjemkommune eller andre kommuner.

Godkjenningsprosessen skal alltid gjennomføres av to barnevernsarbeidere fra barneverntjenesten, eller det kan være én fra barneverntjenesten og en fra fosterhjemtjenesten. Dersom den aktuelle fosterfamilien bor i en annen kommune, må barneverntjenesten gjøre avtale med bostedskommunen dersom omsorgskommunen tar ansvaret for godkjenningsarbeidet.

I godkjenningssamtalene skal barneverntjenesten snakke med de aktuelle slektsfosterforeldrene og deres barn om de samme temaene som ble tatt opp i rekrutteringssamtalen, men på en grundigere måte. Slektsfosterforeldre vil ha et større behov for informasjon enn nøytrale fosterhjem, fordi de ikke har deltatt på Pridekurs og fordi det kan medføre ekstra utfordringer at de allerede har relasjoner til barnet og foreldrene. Bruk [Sjekkliste 1 og 2](#), i tillegg til annet kartleggingsverktøy for godkjenning av fosterforeldre, som utgangspunkt for samtalene med det aktuelle fosterhjemmet.

Fremgangsmåter:

Selv om barnet som skal flytte i fosterhjem og foreldrene kjenner den aktuelle fosterfamilien, er det viktig at det gjøres et grundig arbeid i godkjenningsprosessen. Dette gjelder også der barnet allerede bor i fosterfamilien når barneverntjenesten kommer i kontakt med dem. Sjekklistene kan brukes som et utgangspunkt for det som skal tematiseres i samtalene. Det må brukes samtalemetodikk som gjør det mulig for familiemedlemmene å fortelle om seg selv og sine oppfatninger om situasjonen. I tillegg må barnevernsarbeideren bevisstgjøre egne holdninger, slik at de kan møte slektsfosterfamilien på en åpen og respektfull måte.

Vurderinger:

Informasjonen som fremkommer i godkjenningssamtalene må vurderes i forhold til barnets behov, de generelle kravene som stilles til fosterforeldre i forskrift om fosterhjem (2004) og kunnskap som finnes om slektsfosterhjem (se litteraturliste). Det å bo i slektsfosterhjem kan være et gode i seg selv og kan gjøre at andre forhold som hadde fått betydning i vurderingen av en nøytral fosterfamilie ikke vektlegges så sterkt. Samtidig må ikke relasjonene mellom barnet/foreldrene og det aktuelle slektsfosterhjemmet tillegges så stor betydning at forhold som åpenbart vil skape problemer for barnet blir undervurdert.

Noen vurderinger som er særlig relevante for slektsplasseringer:

Alder og livssyklus

Vær realistiske på hva som kan forventes av eldre slektninger som ønsker å være fosterhjem til yngre barn. Vil de klare å holde aktivitetsnivået som er nødvendig for et barn i oppveksten? Hvordan vil fosterforeldrene kunne følge opp når barnet er i tenårene?

I forhold til plassering hos unge fosterforeldre, er det viktig å vurdere hvordan det vil kunne bli for barnet dersom de planlegger å få egne barn. Kan det for eksempel være nødvendig at de utsetter det? Dersom fosterhjemmet som skal vurderes består av en enslig, er det også viktig å problematisere utfordringer knyttet til etablering av parforhold og involvering av en ny voksenperson for barnet. I fosterhjem med enslige fosterforeldre eller der det har vært skilsmisse, må fosterhjemmet godkjennes på nytt dersom det flytter inn en ny partner.

Gjør vurderinger ut fra at barnet skal ha oppveksten sin i fosterhjemmet, med mindre det er helt klart at barnet skal bo der midlertidig.

Relasjoner:

Det vil alltid skje endringer i relasjonene, når noen blir fosterforeldre for et barn i familien. Det kan være uklarheter i forhold til hvilke roller man har overfor barnet og hvordan bestemmelser som involverer barnet blir tatt. Dette må familien være forberedt på.

En vurdering vil være om det å bruke slektninger som har tette relasjoner til barnets far/mor, vil frata foreldrene viktig støtte. En annen vurdering vil være om barnet mister viktige relasjoner, ved at slektninger de har hatt god kontakt med, får en foreldrerolle som utelukker den tidligere kontakten.

Dersom det er konflikter mellom mor/far og slektningene som er aktuelle som fosterhjem, skal barneverntjenesten være forsiktig med å godkjenne familien som fosterhjem. Finn ut om det er konflikter som kan løses opp i eller om det er vedvarende konflikt. Dersom barnet blir stående i vedvarende konflikt mellom barnets fosterforeldre og sine biologiske foreldre, vil det kunne medføre store belastninger for barnet. I vurderingen må det også legges vekt på hvilke omkostninger det kan ha for barnets relasjoner dersom fosterhjemmet av ulike årsaker vil se seg nødt til å si opp avtalen.

Økonomi og oppfølging:

Slektsfosterforeldre skal vurderes på lik linje med andre fosterhjem når det gjelder økonomisk godtgjørelse. De skal også ha samme type oppfølging i form av fosterhjemsbesøk, tilsynsbesøk og forventninger til at de tar i mot veiledning. Dette må barneverntjenesten være tydelig på i godkjenningsprosessen.

Rapport:

Dersom barneverntjenesten godkjenner familien som fosterhjem for barnet, skal det skrives en godkjenningsrapport etter mal som brukes i godkjenningen av nøytrale fosterhjem. I vurderingen skal faglige begrunnelser for og imot en godkjenning av hjemmet fremkomme. I rapporten skal det også fremkomme hvilke veiledningsområder barneverntjenesten vurderer at fosterhjemmet har behov for.

Brukermedvirkning for barn og foreldre

Barnet og foreldrene må være godt informert og forberedt på hva det innebærer og hvilke konsekvenser det kan få at barnet flytter i fosterhjem hos slektninger. I de tilfellene der barnet ikke allerede har flyttet i slektsfosterhjem, skal barneverntjenesten i rekrutteringsfasen undersøke hva barnet, mor og far mener og gi de den nødvendige informasjonen før en eventuell godkjenningssprosess starter opp.

Når slektninger er godkjent som fosterhjem for et barn, skal barneverntjenesten ha samtaler med barnet og foreldrene for å informere de om hva det vil si å bo i slektsfosterhjem og gå i dialog med de om flyttingen og den videre kontakten de skal ha med hverandre. Også der barnet allerede har flyttet og barneverntjenesten har godkjent fosterhjemmet, skal barneverntjenesten gi informasjon til og gå i dialog med barnet og foreldrene om plasseringen. Det må vurderes i hvert enkelt tilfelle om samtaler skal være felles, eller om samtaler må gjennomføres med barnet, mor og far hver for seg. Barneverntjenesten skal ha samtaler også med små barn.

Bruk [Sjekkliste 3 og 4](#) som utgangspunkt for samtaler med foreldrene og barnet, men tenkt også gjennom om det er flere forhold som gjelder fosterhjems plassering generelt eller denne plasseringen spesielt som det er viktig å snakke med foreldrene og barnet om. Tilpass temaene til barnets alder. Legg vekt på å få frem barnets og foreldrenes meninger i samtaler, slik at det ikke kun blir barneverntjenesten som gir informasjon til barnet og foreldrene, men at barnet og foreldrene også får informasjon som kan gi grunnlag for justering av tiltak og beslutninger som gjelder barnet.

Samtaler med barnet og foreldrene må starte opp allerede i rekrutteringsprosessen og må gjentas flere ganger. Dersom foreldrene eller barnet ikke vil ha flytting til slektsfosterhjemmet, må dette vurderes nærmere. På grunn av allerede etablerte relasjoner i slektsplasseringer, kan en flytting til et slektsfosterhjem mot foreldre eller barns vilje, medføre store belastninger for barnet og familien ellers.

I slektsplasseringer vil ofte flere enn foreldre, barn og fosterforeldre bli involvert. For å unngå konflikter og misforståelser innad i slekten, kan det være aktuelt å ha nettverksmøter der også andre slektninger blir involvert og får informasjon om hvilke endringer en slektsplassering kan innebære.

Referanser

Backe-Hansen, E., Egelund, T., & Havik Toril (2010). *Barn og unge i fosterhjem - en kunnskapsstatu*. NOVA, Oslo

Holtan A. (2002). *Barndom i fosterhjem i egen slekt*. Doktorgradsavhandling. Universitet i Tromsø.

Holtan, A. (2013). Slektsskapsposisjoner og relasjonens historie; to nyttige begreper i arbeid med slektsplasseringer. I BUFetat (Ed.), (side. 34-38). Oslo: Bufetat.

Del 2

Sjekkliste 1 - Informasjonsområder

Tema:
Fosterhjemmsordningen og barneverntjenestens oppfølging og arbeid, herunder ordningen med tilsynsperson og muligheter for vitneførsel i fylkesnemnds- og rettssaker. En innføring i hva det vil si å være fosterforeldre, hvilken rolle barneverntjenesten har og hvordan beslutninger tas.
Særlige utfordringer ved å være slektsfosterhjem. Rolleforandringer i forhold til barnet og foreldrene, endringer i relasjoner innad i slekten, utfordringer i forhold til å skulle samarbeide med barneverntjenesten om beslutninger som foreldre og /eller andre slektninger er uenig i. Opplevelse av forpliktelse til å være fosterforeldre, positive og negative sider ved det.
Barnets spesielle behov. Dersom barnet som skal flytte i fosterhjem har spesielle behov som for eksempel krever oppfølging fra flere instanser.
Samværsordningen. Informere om hvem som beslutter samværsomfang og hvordan dette gjøres. Informere om fosterforeldres plikt til å følge slike bestemmelser.
Tidsperspektiv. Så langt det er mulig, si noe om tidsperspektivet for plasseringen og hva de må være forberedt på.

Sjekkliste 2 – Kartleggingsområder

Tema:
Familiens livssituasjon. Hvem består familien av og hvilken alder har de? Hvordan forsørges familien? Har familien en stabil livssituasjon? Er boforholdene gode nok? Dersom minoritetsbakgrunn, i hvilken grad er de integrert språklig og ellers i det norske samfunnet? Andre forhold ved familiens livssituasjon som har betydning for om de kan ta i mot et fosterbarn?
Barn i den aktuelle fosterfamilien. Egne barns syn på å få fostersøsken. Barna i fosterfamilien må være positivt innstilt til å ta imot fostersøsken. Fosterbarnets alder i forhold til barna i den aktuelle fosterfamilien.
Familiens relasjoner til barnet og foreldrene. Hvordan beskriver de aktuelle fosterforeldrene relasjonene de har til barnet, til mor og til far? Utforsk relasjonene til både den av fosterforeldrene som har slektskap til barnet og den som ikke har det. Er det barnet eller en av foreldrene de har tettest relasjon til? Er det konflikter mellom dem? Beskrivelse av relasjonene mellom fosterbarnet og familiens barn.

<p>Familiens kjennskap til barnets situasjon. Kartlegge hvorvidt de aktuelle fosterforeldrene har et realistisk bilde av det som er/har vært barnets situasjon og hva barnet har opplevd. Er det åpenhet rundt de forholdene som gjør at barnet må flytte i fosterhjem?</p>
<p>Relasjonene i slekten. Hvilken støtte forventer de aktuelle fosterforeldrene fra andre slektninger? Kartlegg om det er konflikter mellom andre slektninger som kan skape problemer i forholdet mellom det aktuelle fosterhjemmet og barnet/mor/far.</p>
<p>Foreldrenes posisjon i slekta/nettverket. Utforsk mors og fars posisjon i slekten. Dersom en av foreldrene har en sterk posisjon i slekten, kan det bli vanskelig for andre slektninger å gå inn i et samarbeid med barneverntjenesten.</p>
<p>Familiens tanker om å være slektsfosterhjem. Forventninger til det å være slektsfosterhjem. Utforsk begge de aktuelle fosterforeldrenes forventninger; både den som er i slekt med barnet og den som ikke er i slekt. Hvordan ser de det for seg? Har de aktuelle fosterforeldrene realistiske forventninger til det å være fosterhjem, er de innstilt på å vite mer? Forventninger til barneverntjenestens og andre offentlige instansers roller. Hva er grunnen til at de vil ta på seg oppgaven? Kartlegg om de føler seg forpliktet/presset til å ta på seg oppgaven.</p>
<p>Tilfredsstillende politiattest. Stille spørsmål om hva som forventes å stå der (det tar noen uker før politiattest er utstedt fra politiet).</p>
<p>God fysisk og psykisk helse. Kartlegge om det er kroniske og/eller alvorlige sykdommer i den aktuelle fosterfamilien. Det må leveres helseattest.</p>
<p>Referanser fra offentlige instanser. Spørre de aktuelle fosterforeldrene hva andre instanser de har vært i kontakt med (for eksempel Nav, skole/barnehage til egne barn, barneverntjeneste) vil si om samarbeidet med dem. Informere de om at referanser innhentes dersom godkjenningssprosess igangsettes.</p>
<p>Religion. Hvilken religion de tilhører, hvordan den praktiseres og om de tror det kan skape problemer i forhold til fosterbarnet.</p>
<p>Samarbeid Åpenhet overfor barneverntjenesten om begge foreldrenes problemer dersom hjemmet blir godkjent og barnet flytter dit.</p>

Sjekkliste 3 - Temaer for samtaler med foreldre

Tema:
Foreldres kunnskap om fosterhjem. Utforsk hva foreldrene vet om fosterhjem og hva de selv eventuelt ønsker å vite mer om. Utforsk hvordan foreldrene ser for seg at det blir når barnet flytter.
Formelle forhold. Informasjon om fosterhjemsordningen, om barneverntjenestens arbeid og om ordningen med tilsynsperson. Informasjon om hvordan beslutninger tas i forhold som vedrører barnet ut fra hvilken plasseringsparagraf som er brukt. Gi informasjon om fylkesnemnd og rettsinstanser. Gi informasjon om vedtak om samvær og hvordan samværsordningen må følges. Snakk med foreldre om hvordan samarbeidet mellom dem, fosterforeldrene og barneverntjenesten skal være; hvordan uenigheter skal håndteres. Dersom barnet er plassert etter lov om barneverntjenester § 4-4,4.ledd, brukes eventuelt samarbeidsavtale mellom foreldre, fosterforeldre og barneverntjeneste som i andre saker hvor denne paragrafen er brukt.
Endringer i relasjoner. Utforsk begge foreldrenes relasjoner til slektningene som er aktuelle som fosterhjem. Hvordan tror de den av foreldrene som ikke er i slekt med de aktuelle fosterforeldrene vil få innpass? Forbered de på endringer de kan oppleve i relasjonene til både de slektningene som blir fosterforeldre og til andre slektninger. Dersom en eller begge av foreldrene har fått mye støtte fra de aktuelle fosterforeldrene, må de forberedes på at dette kanskje endres. Informer foreldrene om samarbeidet som det forventes at fosterforeldrene skal ha med barneverntjenesten. Forbered foreldrene på endringer i roller overfor barnet; at fosterforeldrene skal ta bestemmelser for barnet, om hvordan håndtere det. Snakk med foreldrene om mulige lojalitetskonflikter barnet kan komme i og hvordan foreldrene kan bidra til at det ikke blir belastende for barnet. Gi informasjon til foreldrene om hvilke belastninger eventuelle konflikter mellom slektninger, og da spesielt mellom foreldre og fosterforeldre, kan utgjøre for barnet.
Andre tiltak. Tiltak fra andre instanser og/eller besøkshjem. Hva er behovet og hvordan tas beslutninger (ut fra plasseringsparagraf)?
Økonomi. Gi foreldrene informasjon om godtgjøring, hva fosterforeldrene får og hva det skal gå til.
Tidsperspektiv. Så langt det er mulig, si noe om tidsperspektivet for plasseringen og hva de må være forberedt på.

Sjekkliste 4 – Temaer for samtaler med barn

Tema: Barnets kunnskap om fosterhjem. Utforsk hva barnet vet om fosterhjem. Hvordan tror de det blir å flytte? Hva ønsker barnet selv å vite mer om?
Formelle forhold. Informasjon om fosterhjemsordningen og om barneverntjenestens oppfølging og arbeid. Ordningen med tilsynsperson. Informasjon om hvordan beslutninger tas i forhold til samvær med foreldrene og dersom barnet skal flytte fra fosterhjemmet. For litt større barn, er det aktuelt å informere om fylkesnemnd og rettsinstanser. Informasjon om hvem som har det daglige ansvaret for barnet og hva det innebærer? Samtal med barnet om hvordan dette vil bli etter flytting.
Endringer i relasjoner. Endringer i relasjonene barna kan oppleve, for eksempel «kule» slektninger som blir «streng», foreldre og søskenbarn som blir «søsken», at foreldrene ikke bestemmer så mye lenger, om eventuelt savn av foreldre og søsken som de flytter fra. Informasjon om hvem som ivaretar foreldrene dersom det er behov for det. Mulige konflikter og hemmeligheter i familien og overfor barneverntjenesten. Lojalitetskonflikter barnet kan oppleve og hvordan håndtere de. Hvordan snakke med venner, skolekamerater og andre om flyttingen. Snakke med barnet om tillitsperson, hvem det kan være.
Andre tiltak Informert barnet om oppfølging fra andre instanser (dersom barnet har slik oppfølging). Informert de om besøkshjem, dersom det er aktuelt at barnet skal ha det. Finn også ut hva barnet synes om slike tiltak.
Økonomi Snakk med fosterbarnet om økonomi, uten å gå i detaljer på hva fosterforeldre får.
Tidsperspektiv. Så langt det er mulig, si noe om tidsperspektivet for plasseringen og hva de må være forberedt på.